

ספר ההלכות

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
משובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי עזחם ענדל פוערנץ שליט"א

פרשת מקץ-חנוכה

חנוכה

ניצוצי אורה
אודות יציאת החנוכה ועולמם

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע

חידושי שאני משלם לבן בנך

עלינו לדעת, כי נס פך השמן שנעשה במנורת העץ, ולזכרו חוגגים אנו את ימי החנוכה מאז ועד היום, הוא בזכותו של יוסף הצדיק. כך כתב המקובל הקדוש רבינו נתן נטע שפירא מקראקא זי"ע בעל 'מגלה עמוקות' (מקץ ד"ה ויהי מקץ שנים ימים קץ שם לחושך), כי תיבת 'יוסף' עולה בגימטריא כמנין 'מלך יו', וכמנין 'אֶנְטִיֹּסֶס'. לרמזו שבזכות יוסף ומידתו - מידת היסוד והקדושה, שנמשל לשור, ניצחו החשמונאים את היוונים בראשות מלכם אנטיוכוס הרשע, שגזרו על ישראל "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל" (ב"ר ב.ד.).

וכיוצא בזה אמרו חכמינו (ב"ר צט ב) שיעקב אבינו ומשה רבינו זיווגו בברכתם את השבטים כנגד המלכויות: מלכות יוון תיפול ביד בני חשמונאי שהם משבט לוי, ומלכות אדום ביד משיח בן יוסף, וכן אמרו (ב"ר עג ז) "מסורת היא שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל". ולאור אחד מדרושי הנפלאים של רבינו ה'חתם סופר', איר הדבר כשמש בצורה ריחיים: דברי בעל ה'חתם סופר' נסובים על קושיה שהקשה הגאון רבינו יעקב יהושע מלובב בספרו 'פני יהושע' (שבת כא:), מדוע לא הדליקו את המנורה בטומאה, הרי הלכה היא (פסחים עז.) ש'טומאה הותרה בציבור'?

תירצו של בעל הפ'ני יהושע' הוא שעיקרו של הנס לא נעשה לצורך הדלקת המנורה, אלא להודיע ולהראות להם חייבת המקום. וכשם שמצאנו בעשרת הנסים שנעשו בבית המקדש (אבות פ"ה מ"ב), שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם.

ועל כן נעשה הנס בנרות המנורה שהם "עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (שבת כג:), ובהם היתה נגלית השראת השכינה בעין גשמיית, להראות לכל חיתבת של ישראל. אמנם, ביאור אחר כתב רבינו ה'חתם סופר', בסוגיא זו (שבת כא:).

אמרו חכמינו (במדבר יד ב) שיוסף הקדים ושמר את השבת לפני שניתנה, שנאמר (בראשית מג טו) 'וטבוח טבח ה'כן', ואמר רבי יוחנן ערב שבת היתה, וציווה יוסף להכין לכבוד שבת קודש כמו שנאמר (שמות טו ה) 'וזהו ביום השני והכינו את אשר יביא'. ובשכר ששמר יוסף את השבת עד שלא ניתנה, וזה שיהא בן בנו נשיא שבט אפרים מקריב קרבן יחיד בשבת, בעת חנוכת המשכן במדבר, כמו שנאמר (במדבר ז מה) 'ביום השביעי נשיא לבני אפרים'. אותו יום היה שבת, שכן היום הראשון להקמת המשכן חל ביום ראשון בשבת, כמו שאמרנו בגמרא (שבת פז:) שהיה אותו היום ראשון למעשה בראשית.

דבר זה יובן על פי מה מאמר חז"ל (שבת קנו.) כי מי שנוהל בשבת והוצרכו לחלל עליו את השבת - ימות בשבת. אף שמן הדיו חיללו עליו את השבת משום פיקוח נפש, מכל מקום צריך כפרה על שחיללו.

כך גם כאשר הקריבו הנשיאים את קרבנותיהם בחנוכת המזבח, אף שכן היה רצון הבורא, אך הואיל ונתחללה השבת על קרבן יחיד, ראוי היה שתתחלל על ידי נשיא שבט אפרים מזרעו של יוסף שמסר נפשו לשמור את השבת. בכך, מצא רבינו ה'חתם סופר' טעם בדברי הפסיקתא (רבי פ"ו), בו אמר רבי חנינא כי מלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו, והמיתנו ישראל עד לראש חודש ניסן, על מנת להקים את המשכן. ועל מנת לפייס את חודש כסלו, שלם לו הקדוש ברוך הוא בנס חנוכה כאשר נחנך בית המקדש שטיהרו החשמונאים בכ"ה בכסלו.

מפני שאם לא היתה נדחית חנוכת המשכן לחודש ניסן, לא היה מקריב נשיא שבט אפרים ביום השבת.

ואת, על פי מה שכתבו רבותינו בעלי התוספות (ב"ק פב.) שיום הכפורים בשנה שבה ירד משה רבינו מהר סיני בסיום ארבעים ימי הרצון חל ביום שני בשבוע. ועל כן תקינו חכמינו שיהיו ימי שני וחמישי ימי רצון.

לאור השבוע זה חל יומו הראשון של חג הסוכות ביום השבת, וכן שמיני עצרת. ואם כן, חלו ראש חודש חשוון בימי ראשון ושני וראש חודש כסלו ביום שלישי. יום כ"ה בכסלו שבו נגמרה מלאכת המשכן, חל באותה השנה ביום שני. ואם היו חונכים את המשכן והמזבח באותו היום, היה מקריב ביום השבת נשיא שבט יששכר שהיה השני בסדר ההקדשה, ולא נשיא שבט אפרים. ועל כן המיתנו ישראל עד לראש חודש ניסן שחל ביום ראשון בשבוע, על מנת שיום השבת יחול ביום הקרבת קרבנו של נשיא שבט אפרים מזרעו של יוסף שמסר נפשו על השבת, שירצה בכך על שמץ חילול השבת שיש בהקדבת קרבן הנשיאים בשבת.

וזהו תורף תירוצו המתוק מדבש לקושייתו של רבינו בעל הפ'ני יהושע':

אמנם מותר היה להדליק בשמן טמא כיוון ש'טומאה הותרה בציבור', אך אם דחו את חנוכת המשכן מכ"ה בכסלו בעת שהיו ישראל במדבר, רק על מנת שלא יהיה אף שמץ של חילול שבת בעת הקרבת קרבנות הנשיאים, ושומר הקדוש ברוך הוא במשך למעלה מאלף ומאתיים שנה יום זה לחנוכת הבית בימי החשמונאים - כיצד יהיו יכולים לחנוך כעת את המקדש המטוהר בימי החשמונאים בטומאה?! ועל כן נעשה להם הנס הגדול בכך השמן שנמצא חתום בחותמו של כהן גדול, והדליקו בו שמונה ימים.

הרי לנו טעם וקשר ברור לשייכותו של יוסף הצדיק לענין חנוכה: בזכות שמירת השבת של יוסף במצרים, וזה שיקריב אחד מצאצאיו את קרבן הנשיאים בשבת, ומפני כן דחו את חנוכת המזבח מכ"ה בכסלו לראש חודש ניסן. תחת חנוכת המשכן הועיד הבורא יתברך ויום זה לחנוכת המקדש בימי החשמונאים, ובעקבות כך היה זה מן הנמנע שתיעשה חנוכת המקדש בטומאה - שהרי כל עצמה של חנוכת המשכן

הכנינה הנדל מהמנעשה

מקובל בפי חסידים, שההכנה למצוה גדולה מהמצוה גופא.

כך כתב הרב הקדוש רבי שמחה בונים מפשיסא זי"ע באגרתו לראש השנה, וכן היה שגור על לשונם של תלמידיו וממשיכי דרכם.

וביאר הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור בספרו 'שפת אמת' (האוינו תרל"ד ד"ה בטור), כי אין אדם היכול לומר שקיים את המצוה כתיקונה בשלמות. לעומת זאת, ההכנה למצוה, שהיא הרצון והתשוקה לקיים את רצון הבורא, הרי הם נעשים בשלמות על ידי האדם המתכונן אל המצוה מרצונו ומיזמתו.

ואם אמרו חכמינו (יומא כט.) "הרהורי עבירה קשו מעבירה", אין ספק שהרהורי המצוה כשאר אדם מהרהר בה ומשתוקק לקיים את רצון הבורא יתברך, פועלים בנפשו של אדם אף יותר מהמצוה עצמה, שהרי כלל זה נקוט בידינו: "מידה טובה מרובה" (סוטה יא.) סתהדיון ק).

דברי תורתו של בעל ה'שפת אמת' עשירים במקום אחר (בא תרנ"ט ד"ה בפסוק) בו הסביר שמההכנה למצוה נעשה לבוש רוחני לנפש האדם, המותיר את רישומו על הנפש אף יותר מהמצוה עצמה.

אמנם עיקר הפנים נוצר מעשיית העברה עצמה, אך קלקולה הרוחני של הנפש נגרם על ידי הרהורי העברה. כך הם פני הדברים גם במצוה. עיקרה של המצוה הוא עשייתה והפעולה הנפעלת כתוצאה מקיום רצונו של הבורא, אולם תיקון הנפש הוא בזכות הרהורי המצוה והתשוקה לקיומה.

הדקדק מכל עמל

בסגנון זה נשמע מפי קדשו של הרב הקדוש רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זי"ע בעל 'ישמח ישראל', כפי שסיפר החסיד ר' חיים בער מאוסטרובא ששמע מאחד החסידים שהסתתר בלילו הראשון של חג החנוכה בבית הרבי על מנת לראותו מתכונן למצוה. טרם ההדלקה יד הרבי לטבול במקוה, וכאשר שב מהמקוה והמגבת על כתפיו, החל לצעוד במהירות מסביב לשולחן הלוח ושוב כשפניו בוערות.

החסיד שצפה בנעשה ממקום מחבוא חשב בלבו:

אם כבזו התלהבות והשתוקקות מתכונן הרבי למצוה, מי יודע עד היכן יכולה להעפיל עבודת קודש כזו, וכיצד תראה ההדלקה עצמה...

למחרת על בוקר נכנס החסיד אל הרבי וסאלה דחופה בפיו.

כשפתח את דלת החדר, קם בעל ה'ישמח ישראל' מכסאו ואמר לו:

"ודאי שהעיקר הוא ההכנה למצוה."

עשיית המצוה בפועל היא רק בכחו של הבורא יתברך, אולם את ההכנה למצוה - מחשיב הוא ברוב רחמיו כעבודתו ויגיעתו של האדם.

בדומה לכך שח רבי פייבל שלום דמינסקי זצ"ל, בן אחותו של הרבי, שאף הוא הסתתר פעם בחדר דודו הרבי בעת הדלקת נר חנוכה וצפה בהכנתו הנלהבת למצוה במשך שעה ארוכה.

כאשר הגיע זמן הדלקת הנרות, הופתע לראות כיצד ניגש אל המנורה במתינות וביישוב הדעת כשהוא כובש את התלהבותו, והדליק את הנרות כאחד האדם.

לאחר מכן, כאשר שאל רבי פייבל שלום את הרבי האם מעלתו של ההכנה למצוה גדולה מן המצוה עצמה, ענה הרבי שאין ספק שאכן כך הוא הדבר, שכן אופן קיום המצוה הוא באמצעות ההתעוררות המושפעת לאדם ממעל, ולפיה כך דבקוהו והתלהבותו, ועל כן יצא ידי חובתו אף כשקיים את המצוה בפשטות וללא רגש.

אך ההכנה למצוה חלילה בהתעוררותו של האדם עצמו, ועליו להרבות בפעולות ובהתלהבות להתכונן למצוה. (ילקוט אורות רבותינו מערכת הכנה, עמ' כה)

כחשיבו את הנרות

ורגיל היה הרב הקדוש רבי יהודה מדינקוב זי"ע, לומר בשם רבי האדמו"ר רבי מאיר אריק זצ"ל, כי ענין זה נלמד מעבודת בית המקדש.

שהרי הטבת המנורה במקדש, שהיא ההכנה למצוה ההדלקה, עליה להעשות על ידי כהן דוקא, ואלו הדלקת המנורה כשרה אף בזה, כמו שכתב הרמב"ם (ביאת מקדש פ"ט ה"ז).

והיה רבי יהודה'לה מביע את תמיהתו באוני הסובבים אותו: מדוע אין הספרים הקדושים עוסקים בהכנת הנרות שמעלתה גבוהה מאד, כפי שראינו בהטבת הנרות בבית המקדש?

ומטעם זה מקפיד היה מאד רבי יהודה'לה זצ"ל לעמוד על רגליו בעת הכנת נרות החנוכה, ואף בזקנותו, כאשר נחלש מאד, מוסר היה את נפשו להכין את הנרות בעמידה. (אוצר אפרים' פרשת בהעלותך)

לחשמונאי לאורה

צדיקי החסידות היו אומרים בדרך מליצה, שעל האדם להתחמם מאור נרות החנוכה. כך אמר הרב הקדוש בעל 'בית ישראל' מגור זי"ע (חנוכה תשי"ז גר ח) על מאמר חכמינו בפסיקתא רבתי (פ"א) - "ומתר השמן שבנר חנוכה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו", שכייונו חכמינו שעל האדם להותיר עצמו מוכן נר החנוכה. בדומה לכך רמז בדברי חכמינו שדרשו (ב"ר לה א) על דברי אלישע הנביא לאלמנתו של עובדיה בעת שנעשה נס השמן, 'לכי

על התורה המשך מעמוד א'

נדחתה מיום זה מפני שמץ של חילול שבת דק מן הדק, ועל כן נעשה הנס הגדול בכך השמן הטהור.

ובזאת יבנו באופן נפלא דברי בעל המגלה עמוקות, על הקשר בין כחו של יוסף הצדיק לנצחונם של בני חשמונאי, שניצחו בזכות כחו של יוסף.

המורה נחוניא אלקים למינים

ועל מנת להבין את הקשר הפנימי של נס התנוכה ליוסף הצדיק, העובר כבדיו התיכון לאורך כל הדורות מחטא עץ הדעת ועד לחנוכת המקדש בימי חשמונאי, יש להוסיף שאף לחטא העגל יש שורש במידתו של יוסף הצדיק, וכך השום חכמנו ז"ל זה לזה באמרם (תו"כ מכליתא דמלואים ג) שנצטוו אהרן בעת קרבן המילואים להקריב שעיר עזים ועל לכפר על חטא מכירת יוסף שבו שטנו שעיר עזים ועל חטא העגל.

וכתב רבינו אהרן אבן חיים בפירושו 'קרבן אהרן' (ס"ט) כי מאחר שמכרו השבטים את יוסף שנמשל לשור, נסתבב הדבר שידרו אבותינו למצרים ונשתקעו בעבודת זרה, עד שלאחר יציאת מצרים, חטאו בחטא העגל מחמת זה.

ועוד אמרו (לקח טוב שמות לב ד) כי אחד הגורמים לטעותם של ישראל אחרי העגל הוא מפני שראו דמות שור שבמרכבה הרומז ליוסף, ועשו את העגל כדוגמתו. וכפי שאמרו במדרש **תנחומא** (כי תשא יט) כי בשעה שעשו ישראל את העגל, השליך מיכה לתוך האש את הלוח שזרק משה רבינו אל הנילוס לפני צאתו ממצרים על מנת להעלות את ארונו של יוסף שהיה קבור בתחתיתו. על לוח זה היה כתוב 'עלה שור', ולאחר שהושלך אל האש יצא העגל.

ובדומה לכך אמרו **חכמינו זכרונם לברכה** (ב"ר פד יד), שביקשו השבטים להרוג את יוסף, מפני שעדיין לא נחלצו ירבעם בן נבט שיטעה את ישראל אחרי עגלי הזהב. על כן עתה כשעשו בית חשמונאי מנורה של עץ, תיקנו את הרע שבעולם שירד על ידי העץ בחטא עץ הדעת, שהוא שורש חטא העגל.

הרי שיוסף הוא המתקן את חטא עץ הדעת, וכנרמז בדברי יוסף לאחיו לאחר שהתוודע להם (בראשית מה ה) 'ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם למיכה אתי הנה - כי כלומר, תלחן את חטאי העולם ששרשם בחטא עץ הדעת. והווי התיקון הנעשה בבחינת עץ' שהוא בחינתם של בעלי התשובה שנמשלו לשושנים, ומשום-כך נעשה בחנוכת הבית המחודשת למקדש בימי חשמונאי שזכו לניצחון ולנס בזכות יוסף, מנורה של עץ הרומזת לבחינת יוסף.

חשיבותה של תפילה במניין

אחד התנאים שמונה בעל האור החיים הקדוש לקבלת התפילה, הוא להתפלל בעת רצון ובזמן הראוי ביותר לקבלת התפילות.

יש זמנים מיוחדים הנחשבים 'עת רצון', ובהם התפילות מתקבלות יותר. כמו שכתוב האור החיים על תפילת משה רבינו, שנאמרה לפני מלחמת סיוון ועוג, בעת רצון מיוחדת שהיתה אז.

במסכת ברכות (ח. מובא: 'אמתי עת רצון? בשעה שהציבור מתפלל'. כלומר, כשהאדם מתפלל יחד עם הציבור במניין, זהו זמן מיוחד של עת רצון לפני הקדוש ברוך הוא. זוהי עת רצון המתחדשת בכל יום ערב ובוקר וצהריים, וכל אחד ואחד יכול לנצל כדי שתתקבל תפילתו.

המשנה ברורה¹ ידוע כספר הלכה מובהק, שעוסק כמעט אך ורק בפירוש השולחן ערוך, הבאת דברי פוסקים נוספים ופסיקת הלכות מעשיות. אולם באופן נדיר, בנושא התפילה בציבור, מביא המשנה ברורה סיפור מעשה שהיה, כדי להמחיש את חשיבות העניין. וכך הוא מספר (סימן צ ס"ק כט):

פעם אחת הלך רבה של המבורג, הגאון רבי זלמן מירלש זצ"ל, לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין כדרכו. בדרך פגע בו סוחר שהיו לו למכור אבנים טובות יקרות ערך, ורצה שהרב יבוא עמו לביתו כדי לראות את הסחורה. סירב רבי זלמן להפסיד עבור כך תפילה בציבור, וביקש ממנו שימתין עד שיחזור מבית הכנסת, ואז ירכוש ממנו את ההלומים.

בזמן שרבה של המבורג היה שקוע בתפילה, מכר הסוחר את האבנים הטובות לקונה אחר, וההוא הרוויח בהן סכום עצום של כמה אלפי רייכטטאלר - המטבע שהיה תקף בימיו בגרמניה. כששמע רבי זלמן על כך, לא די שלא התעצב על ההפסד, אלא שמח שמחה גדולה, על כך שהשליך מנגד ממון רב עבור התפילה בציבור, שכל הון שבעולם לא ישווה לה.

הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל זכה להגיע לגיל מופלג של צ"ד שנים, בתקופה שבה היה הדבר נדיר עד מאוד. לעת זקנתו שאלוהו 'במה הארכת ימי', והוא השיב: כאשר אדם בא למניין בין עשרה הראשונים, הוא זוכה לאריכות ימים!

ואכן, רבי אליהו היה ידוע בהנהגתו מיוחדת, שמעולם לא אחר לתפילה בציבור. פעם אחת, כשהיה כבר קרוב בא ימים, חלה בחום גבוה שהגיע לעיתים עד ארבעים ושתיים מעלות, ולא יכול היה לבוא לישיבה במשך שבועיים. בימי מחלתו התקיים בביתו מניין קבוע, ולמרות שהיה בחולשה עצומה עד כדי סכנת חיים, היה קם ממיטתו לתפילה, לובש את חליפתו ומגביעו במאמץ עצום, ומתפלל בקול רם והתלהבות כדרכו בישיבה. כמה פעמים מעדו רגליו והיה צורך לאחוז בו כדי שלא יפול, אולם הוא לא יתר אפילו על תפילה אחת של 'עת רצון' (לב אליהו, הקדמה).

רבי יעקב יוסף הקפיד ללכת לתפילת שחרית, מנחה ומעריב במניין, ושום דבר לא מנע זאת ממנו - קור או חום, שלג או שרב, ואפילו בנוגע לעיתים הועמד בניסיונות קשים מאוד בנוגע לתפילה בציבור, אך הוא עמד בניסיונות אלו בגבורה שלא תיאמר.

בשנת תרצ"א נסע רבי יעקב יוסף לאירופה לבקר את גדולי הדור. בכל ימי המסע המפרך, שהתנהל בכל סוג של תחבורה ועל פני מדינות רבות - החסיר רק שתי תפילות במניין. 'במקום שקיים הרצון, קיימת גם הדרך לקיים מצוה', היה שגור על פיו.

בדרך חזרה הביתה לניו יורק, הגיע ללייפציג שבגרמניה. התוכנית היתה להמשיך משם ברכבת ללונדון, ומשם באוניה לארצות הברית. אולם כאשר חשב רבי יעקב יוסף את תוכנית המסע - הבין שאם יסע ברכבת, כנראה יפסיד תפילות ערבית אחת במניין. כי ללונדון יגיע רק בבוקר, ועל הרכבת לא היה מניין יהודים לתפילה.

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

ניצולים מן הקרב ומן המלחמה. בספרי החסידות מובאר עוד, שהקרב האמור בפסוק הוא התפילה עצמה, על פי דברי הזוהר הקדוש (ח"ג דף רמג). ששעת התפילה היא כשעת מלחמה, ודברי הגמרא בברכות (לב) שהתפילה צריכה חיזוק כאדם הנאבק עם שונאו. זוהי מלחמה רוחנית, ועל ידי כוח הרבים, אפשר לנצח בה את הסטרא אחרא.

בספר 'גאון ודרך משה' מובא על כך הסבר מעניין: משל לעיר הנצורה על ידי אויבים במלחמה. העיר אינה מזונית כראוי, והאויב יורה עליה מכל הכיוונים. בני העיר זקוקים לירות לכל הצדדים כדי להתגונן, אולם אין בידיהם די נשק לכך. מה התחבולה? שיכונו כולם יחד את המעט שיש להם אל נקודה אחת, ועל ידי ריכוז הכוח יוכלו להבקיע דרך קווי האויב ולהציל את עצמם.

כך הוא הדבר בתפילה: המקטרגים עומדים סביב תפילתו של כל יחיד ומנסים לפגוע בה מכל צד. כשאדם מתפלל לבדו, כוחו מפורז ונחלש מולם. אולם כאשר עשרה מתכנסים יחד ומאחדים את כוח תפילתם לכיוון אחד - הם פורצים את כל החומות ומגיעים ישר אל כיסא הכבוד.

כעין זה כתב הרב הקדוש בעל התניא ז"ע באיגרת לחסידיו, שמלחמה גדולה מתחוללת בשמים נגד תפילתם של ישראל, לעיני בה האם היא נאמרת כהלכתה - אולם מי שמתפלל עם הציבור, ניצול ממלחמה זו.

והוסיף: 'וכמו שבמלחמות בני אדם צריכים כל בני המלחמה להתאסף אל מקום אחד, להתחזק כולם באחד, ולא זה בכה וזה בכה - אף גם בתפילה יהיו עשרה לפחות כולם כאחד מתחילים מ'ברוך שמו' ואילך, ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמרו חזק בקול חזק לייחד לאחד להרים קול אחד'. ודרש מהם לקבל זאת עליהם בקבלה גמורה, ואז יקבל ה' תפילתם וישמע שועתם (גארות אדמוה"י אגרת קב לאנ"ש דקאפוסט).

וסיפר בעל התניא לנכדו מעשה מופלא שאירע פעם בצעירותו: פעם אחת, בעת חורף קשה, נסעתי ארבעה רבני הקדוש המגיד ממזריטש ז"ע. בחוץ שרר קור עז ותעינו בדרך. לבסוף הגענו לפונדק, פקודים כגושי קרח.

בעל הפונדק היה יהודי זקן, אדם פשוט אבל ירא שמים. הוא נתן לנו לשותות משקה חם והושיב אותנו ליד התנור כדי שנתאושש.

לאחר מכן שוחחתי עמו ושאלתי אותו מאימתי הוא מחזיק כאן בפונדק זה, והשיב לי שהוא נמצא במקום הזה למעלה מחמישים שנה.

שאלתי אותו: ומה עם תפילה במניין? נאמן בעל הפונדק: לימים נוראים ולימים טובים אני נוסע לעיירה ומתפלל שם.

אמרתי לו: ואיך אתה יכול כל השנה להפסיד קדושה ו'ברכה'? למה לא תעקור דירתך לעיירה? השיב לי בשאלה: ופרנסה מה תהא עליה? הוספתי ושאלתי אותו: כמה יהודים גרים בעיירה? אמר לי: בערך מאה משפחות.

השבתי לו: למאה משפחות הקדוש ברוך הוא יכול לספק פרנסה בעיירה, ודווקא בשבילך תהיה לו בעיה?

שמע האיש את דברי והם התקבלו על ליבו, אולם הוא התלבט מאוד. כדי לזרוז אמרתי לו: דע, לך, שאני תלמידו של המגיד ממזריטש.

והוא לא השיב עוד מילה, אלא יצא מהחדר. כעבור חצי שעה בערך יצאתי החוצה, והנה כבר עומדות שם שתי עגלות, עמוסות בכל חפצי הבית.

שאלתי אותו: מה זה?

והוא השיב: אני עובר לגור בעיירה...

בעל התניא למד ממעשה זה את גודל כוחה של אמונת צדיקים תמימה ופשוטה. אולם אנו נלמד מכך גם את חשיבותה העצומה של תפילה במניין, אשר אותו צדיק לא נמנע מלעורר יהודי לעזוב את ביתו ופונדקו שממנו התפרנס עשרות בשנים, רק כדי שיוכל להתפלל בכל יום בציבור. כי עד כדי כך מגעת חשיבותה של תפילה בעת רצון.

החליט אפוא לטוס. בשנת תרצ"א היתה הטיסה יקרה ומסוכנת, ורק מעטים השתמשו בצורה חדשה זו של תחבורה. עלה רבי יעקב יוסף למטוס הקטן בחברת נוסעים ספורים, הטיסה היתה קשה, אך באמצע הלילה הוא הגיע ללונדון, טרם יעבור זמנה של תפילת ערבית.

כשירד מהמטוס, בדק פקיד המכס את דרכונו ושם לב שאין לו אישור כניסה לאנגליה. הפקיד התרשם כל כך מהסיבה לטיסתו של רבי יעקב יוסף - שכל מטרות היתה להתפלל במניין - עד שאישר את ההשגות באנגליה למלוא הזמן שהקציב לעצמו, ללא ויזה.

היתה זו שעת לילה מאוחרת, כאשר נקש רבי יעקב יוסף בדלתו של ידידו המשיח הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שהתגורר אז בלונדון. הרב דסלר, שכמה שנים קודם לכן היה אורחו של הרב הרמן בעת שהיה בניו יורק, קיבל אותו בחום ובשמחה ואמר לו: עכשיו נפלה לידי ההודמנות להשיב לך מעט כגמולך הטוב על הכנסת האורחים שנהגת בי. אמור לי, מה יכול אני לעשות עבורך?

אני זקוק למניין לתפילת ערבית - אמר רבי יעקב יוסף.

השעה מאוד מאוחרת, אך אראה מה ביכולתי לעשות - אמר הרב דסלר בסבר פנים יפות. הוא עבר מדלת לדלת עד שהצליח לאסוף מניין מבין שכניו, ורבי יעקב יוסף זכה להתפלל בציבור.

פעם אחרת הזדמן לרבי יעקב יוסף לנסוע למערב ארצות הברית. בדרכה עצרה הרכבת לחניית ביניים של שעה בסנט לואיס אשר במדינת מיזורי, בשעת בוקר מוקדמת מאוד. קפץ רבי יעקב יוסף מהרכבת אל המטריה הראשונה שנקרתה בדרכו: סע מהר לבית כנסת אורתודוקסי! הורה לנהג.

את זמן הנסיעה ניצל רבי יעקב יוסף להתעטף בטלית ולהניח תפילין. למזלו, ידע הנהג לאן לנסוע, ותוך כמה דקות הוא היה בבית הכנסת. המתפללים בהו בתדהמה בזר נשוא הפנים שהופיע פתאום. הוא ביקש מהם בנימוס: אשמח לרדת לפני התיבה ולהתפלל. והם הסכימו.

תפילתו של רבי יעקב יוסף השרתה תמיד על מאויני התרוממות נפש עילאית. גם בבית כנסת זה זה עמד כדרכו כחילי זקוף, ושפך את ליבו לפני הקדוש ברוך הוא בהתלהבות מיוחדת ובמתינות - כאילו אין רכבת שאליו הוא צריך לחזור בתוך פחות משעה.

ברגע שהסתיימה התפילה חזר רבי יעקב יוסף אל המונית שהמתינה לו בחוץ. סייעתא דשמיא היתה לו, וברגע האחרון הוא הספיק את הרכבת.

באותה תקופה היו ראשי ישיבת קמניץ, הגאון רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל, וחתנו הגאון רבי ראובן גרונובסקי זצ"ל, נוסעים ברחבי ארצות הברית להרים תרומות למען ישיבתם. בדרכם נקלעו גם לסנט לואיס. במקום בו התאכסנו, סיפר להם מארחם סיפור יוצא דופן שאירע לאחרונה בבית הכנסת: בשעת בוקר מוקדמת נכנס יהודי זר לבית הכנסת, כשהוא עטור בטלית ותפילין. תפילתו היתה המרוממת ביותר ששמענו בחיני, ומיד אחרי התפילה הוא נעל שוב לא ראה אותו איש.

יכול להיות שזה היה אליהו הנביא? תהא המאמר. כשהיו שני ראשי הישיבה בדרכם לאירופה בחזרה ממסעם, התארחו אצל משפחת הרמן בניו יורק. סיפר רבי ראובן בהתפעלות רבה והסיפור על היהודי המסתורי באוניה של הרבנית הרמן, והפטירה: תמיד חשבתי שיש רק רבי יעקב יוסף אחד באמריקה...

קראה הרבנית בהתרגשות: רבי ראובן, יש רק רבי יעקב יוסף אחד באמריקה, והוא זה שהיה בסנט לואיס!

התפילה בשעת מלחמה

אחד הפסוקים שממנו לומדים חז"ל (ברכות ח. א) את מעלת התפילה בציבור, הוא 'פדה בשלום נפשי מקרב לי, כי ברבים היו עמדי' (תהלים נה יט), ופירש רש"י (ברכות ס"ט), שעל ידי התפילה ברבים,

שבת קודש אכסוף נעים שבת בקדושת השבת וסגולתה

זמנהררים לבא - תוספת שבת

יום השבת על כן ברכת

יום קדוש הוא יום השבת מבואר ועד צאתו, וכל זרע יעקב יכבדוהו ביקר וגדולה כדבר המלך ודלתו. כמה גדולה היא קדושת יום השבת, אשר ממנו נשפעים כל ששת ימי המעשה, בשפע רוחני.

על כך הוסיף הרב הקדוש רבי מרדכי מלכוביץ ז"ע נקודה מופלאה, כי בשונה מהשפעת הרוחני הנשפע בכח יום השבת, השפע הנשמי בעולם בא מכח תוספת שבת שמוסיפים ישראל מחול על הקדוש. והוסיף ואמר, כי אם היו הבעלי בתים שומעים לעצתו, היו עושים תוספת שבת גדולה מאוד, ואז היו זוכים לשפע גדול של פרנסה בכל ימות השבוע.

כדי להבין את חשיבותה של תוספת השבת לקדושתו של יום יש לנו ללמוד את דבריו של רבינו חיים בן עטר בפירושו 'אור החיים' לתורה (שמות לא טו) על הפסוק 'וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת', שפירש שמירה זו מלשון המתנה לקדושת היום העומד לבוא, וכמו שפירש רש"י את הפסוק 'ואבי שמר את הדבר' בלשון המתנה. המתנה המתבטאת בירת שאח באמצעות הקדמת זמן קבלת שבת מבעוד יום.

לדברי האור החיים ההקדמה לקבל את השבת מהותית מאד בקדושת היום, זוהי המתנה שיכולים בני ישראל ליתן לבוא. כי השבת מתנה טובה היא מאיתו יתברך ואילו השעות שמוסיפים בני ישראל מחול על הקדוש מכוח הן, ובכך מתקיים המשך הכתוב 'לעשות את השבת'.

מי הקדימו ואשלים

כבר אצל יוסף הצדיק מצאנו את ענין תוספת שבת. וכן אמרו רמב"ם ז"ל (ב"ר ד' ב) שיוסף שמר את השבת בהיותו במצרים למרות שעדיין לא ניתנה לישראל, ובזכות זה זכה שיבוא נשיא שבט אפרים מבני בניו ויקריב קרבן יחיד בשבת, בימי חנוכה הנשיאים ככתוב 'ביום השביעי נשיא לבני אפרים' (במדבר זמח). דבר זה נדרש מהפסוק 'וטובח טבח והכן' (בראשית מג טו) שמכך דרש רבי יוחנן שאותו יום בו באו השבטים למצרים וקראם יוסף לאכול על שולחנו היה ערב שבת, כיון שאין 'הכן' אלא לשבת, וכמו שנאמר 'והיה ביום הששי והיכינו' (שמות טז).

ולכאורה דבר ברור הוא שהיה יוסף הצדיק שומר את השבת כמנהג אבותיו הקדושים שקיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ומה חידוש יש בכך שאף יוסף שמר את השבת?

תמיהה זו מובאת בתשובותיו של הגאון רבינו משה סופר ז"ע בעל 'חתם סופר' (אורח סי' רח), המיישב שאבותינו הקדושים שמרו את התורה רק בארץ ישראל, ואילו יוסף הצדיק שמר את השבת אף בעודו במצרים.

ולפי דרכנו נראה לומר שכאן נתחדש שאף את תוספת שבת נהג יוסף הצדיק, והכין את כל הנצרך טרם כניסתה, שהוא ענין התוספת מחול על הקדוש.

גדולים צדיקים במזמור

נוסף עוד מעשה נפלא. אותו סיפר הגאון רבי עזריאל שכתב זצ"ל, תלמידו של הרב הקדוש רבי שלום משיא ז"ע בעל 'דעת שלום', ומעשה שהיה כך היה:

בחור מבוגר היה, כבן שלושים שנה, ששנים ארוכות בחור באציפיה מייסרת למציאת זיווגו. ניסה הצורך עליו את הסגולות ששמע עליהן, התפלל בכל המקומות הקדושים שהיה ביכולתו, וקיבל ברכות הבטחות מכמה וכמה

צדיקי אמת, אך עדיין לא מצא את זיווגו עד שהיה קרוב ליאוש.

באותה עת, פנה אליו אחד מידידיו הקרובים והציע לו לפקוד את מקום מנוחתו של הרבי משאף בלונדון הידוע כמקום מסוגל לישועה, על פי צוואתו של הרבי שאמר שכל מי שיבוא לפקוד את קברו יעורר רחמים עליו בעולם העליון, אם יקבל על עצמו קבלה טובה בהבטחה גמורה, ולא יעבור עליה בשום אופן. כיון שעדיין היה הבחור דגן לנסוע ממקום מגוריו שבאמריקה לארץ ישראל, על מנת לסייע לסבו הזקן, החליט כי יעבור בדרכו דרך העיר לונדון, ויפקוד את קבר הצדיק.

בבואו אל הציון נעמד בתפילה רותחת מעומק לבו כי יושענו הבורא יתברך מצרתו בזכותו של הצדיק.

עודנו מתפלל הבחין במילים החקוקות על המצבה, שהועתקו מצוואתו של הרבי שכתב כי התנאי לקיום הבטחתו לעורר רחמים על המתפללים על ציונו הוא שיקבלו עליהם קבלה טובה.

החליט מידענו לקבל על עצמו קבלה גמורה להתחזק בענין תוספת שבת, ולהוסיף מחול על הקדוש מדי ערב שבת מחצית השעה קודם זמן הדלקת נרות.

משמים ראו את קבלתו של הבחור, וכבר בנסיעה זו הוחלט לנסותו אם יעמוד בקבלה שקיבל על עצמו.

כאמור, היתה חנייתו בלונדון תחנת ביניים בדרכו לארץ הקודש, וכאשר הגיע ליעדו הסופי בארץ הקודש, ראה לחדרתו כי תחילתו נעלמו ואינן.

התברר לו שכיון שעצר בדרכו בעיר לונדון, הקדימו תחילתו לבוא לפניו, וכאשר לא מצא דורש שלח למקום אחר.

על מנת לקבל היה עליו למלא את פרטיו בטופס יעודי לכך, ולאחר כמה ימים ישלחו אליו את תחילתו.

נראה היה שהכל בא על תיקונו, אך הבחור היה שרוי בלחץ. היה זה ביום חמישי בשבוע, ובגדי השבת שלו צרוּרים היו במזוודות הרחוקות. ניסה הבחור לזרז את הממונים, עד שקיבל את הבטחת האחראים כי עד כניסת השבת יגיעו חפציו לבית סבו.

כדרכו של עולם, התעכבו החבילות. שעת כניסת השבת קרבה ובה, בעוד מחצית השעה יגיע זמן הדלקת הנרות, והמזוודות אינן נראות באופק.

זרעי הספק וזרועים היו בליבו. הוא תהה בלבו. שמה מוטב היה אם לא היה חולף בנסיעתו על פני ציונו של הצדיק, כי מה יעשה עתה וכיצד יצא מהבית ובגדי השבת אינם עימו?

אך נאמן להבטחתו, עמד וקיבל על עצמו קדושת שבת קודש.

מספר דקות לאחר מכן, נשמעו הצפירות מן הרחוב, מכרזות כי החבילות הגיעו ליעדן בשעה טובה.

שמח הבחור מאוד, על שיוכל ללבוש את ה'בעיקטשע' ולכבד את השבת, אולם להוותו, כאשר פתח את המזוודה הבחין כי דבר מאכל שהיה במזוודה הכתים את המעיל השבתי, עד שלא ניתן היה ללבוש בלא לנקות את הכתם.

ניצב הבחור לצד הבגדים המוכתמים, ומחשבות מתרוצצות בקרבו: מה יעשה עכשיו, לאחר שכבר קיבל על עצמו את קדושת השבת? בעצמו לא יוכל לנקות, ומסובי הזקן והחלוש ודאי לא יוכל לבקש דבר. ומצד שני, הן ללא בגדי השבת לא יוכל לצאת מן הבית, ומה יעשה? וכי ילך לבית כנסת עטוי בבגדי חול? הלא לישיבת היום יהיה בפי הבריות!

גם האפשרות ללכת לבית הכנסת עטוי בבגדי יום חול, כששול המספר את סיפורו אחז

בידו, לא פסחה על מוחו של הבחור. אבל אף לכתוב אסור לו. וכי ילך ויכריז באוזני כל מפני מה אינו לבוש בבגדי שבת?

החליט הבחור כי בליל שבת ילך לבית כנסת מרוחק, שבו אין איש מכיר. במקום זר לא ישימו לב לבחור חסדי שאינו לבוש בבעיקטשע באופן חריג.

בליל השבת עברה התפלה בשלום. הסב נשאר בבית מחמת חולשה, והכל עבר למישרין.

אבל בשבת בבוקר, ביקש הסבא ללכת לבית הכנסת להתפלל במנין ולשמע קריאת התורה, והבחור לא ידע את נפשו. "מה אעשה סבא, הרי הגעתי לפרקי ומבשך אני שידוך. שנים כה רבות המתנתי, ועכשיו אלקלק מזלי בידים ואכנס לבית הכנסת המוכר ללא בגד הולם. מה יאמרו עלי האנשים? לא לחינם אין בחור זה מוצא את זיווגו. הולך הוא כאדם שאינו מן הישוב, ללא בגד שבתי עליון ראוי לשמו. מי ירצה להשתדך עמו..."

הסב הזקן לא התרגש. משא השנים לימדו אותו פרק בתהלוכות החיים, להבין את העיקר והטפל בהם:

"מי מכיר אותך כאן בבית הכנסת? אתם הצעירים, אינכם חשים אלא למי שביט בכס, וסוברים כי עיני הכל נשואות אליכם. אך באמת, איש אינו מתעניין בך ובמעשיך. אם תבוא פעם אחת לבית הכנסת ללא בגדי שבת, רק תעטק על עצמך 'סודר' לשם שינוי, לא ישים איש ליבו לכך.

וכי זו סיבה היא שלא ללכת לבית הכנסת ביום השבת?"

התחנן הבחור לפני סבו, שירחם עליו ולא יביאנו לידי ביוז. חושב היה כי סבו אינו מבין היטב את אשר עובר עליו.

שוב חלפה מחשבה בלבו. מה היה קורה אילו היה משפשף את בגדיו במעט מיס? שמה יכול היה להסיר רק מעט את הלכלוך, שלא יבלוט כל כך, ודאי בשעה שזמן הדלקת נרות רחוק היה מלבוש.

לבסוף נענה הסב להפצרותיו של הנכד, והסכים ללכת לבית כנסת מרוחק והקטן.

אך נכנסו השנים לבית הכנסת, נטל הבחור סידור, דחק עצמו לקרן זווית, וטמן את פניו בסידור, שלא יבחין איש חלילה בקלונו. "וכי איזה בחור כי שלושים שנה הולך לו בלא אכסוף בשבת? לא עלולים לחשוב כי סר מן הדרך חלילה", הרהר בליבו.

כך ישב במהלך כל התפילה, וסבור היה כי איש אינו רואהו.

אמנם נצת ה' היא תקום. כמה שורות לפניו ישב יהודי מבוגר, אשר הבחין בבחור האמריקאי הטומן את פניו בסידורו ומתפלל ככוונה, ועם זאת מסייע במסירות לזקנו.

בהבחינו בחבור שאינו לבוש בבגד השבתי העליין נזכר האיש כי נכדה יש לו המחפשת אחר זיווגו, ומבקשת להינשא לבחור ירא שמים. נכדתו גם היא נערה בת טובים היתה, אך תנאי היה לה שלא ילך הבחור בשבת לבוש בקפוטת חסידים.

כעת רואה הוא לפניו בחור ירא שמים ובעל מידות, שציציותיו מתבררות חוצה, ואינו לבוש בקפוטת שבתית. יתכן שזהו הבחור אשר אותו הם מחפשים.

מיד לאחר השבת בא בדברים עם סבו של הבחור, ולאחר בירורים קלים על הבחור ומשפחתו קם השידוך ובא לידי גמר למזל טוב. במקובל קבעו הצדדים תאריך בו יחגגו את ה'תנאים' בהשתתפות בני המשפחה והידידים.

למרבה פליאתם, כאשר בבוא היום נכנסו בני משפחת הכלה לאולם, הבחינו כי הבחור בו זכו לחתן, בחור חסיד הוא לכל דבר וענין, ובקפוטת של משי הוא לבוש.

כעת, לאחר שכבר זכו להכיר את מעלותיו הרבות ומידותיו התרומיות, לא עלה על דעתם לבטל את השידוך מחמת פרט פחות ערך שכזה.

כאשר ביררו ושמעו כיצד התגלגל הדבר, הבינו כי בזכות שמירת השבת, והזהירות בתוספת שבת זכו שניהם למצוא את זיווגם. זהו כוחה של קבלה אמיתית.

חנוכה

המשך מעמוד א'

מכרי את השמן ושלמי את נשיך ואת ובניך תחיו בנותר' (מלכים ב' ד' ז) "עד שיחיו המתים".

רמז יש בדברים לנס אחר שעתיד להתרחש בשמן כעבור מאות שנים - נס החנוכה, ממנו יש לקחת חיות וכח לעבודת השם. ובאופן זה היה מפרש הרב הקדוש רבי חיים מאיר מוויניץ זיע"א בעל 'אמרי חיים' את מאמר חכמינו: "נר חנוכה אסור להשתמש לאורה".

'אסור' - בלשון קשירה, 'להשתמש' - בלשון שמש - בנר חנוכה. כלומר, נר החנוכה קושר אותנו אל האור להתחמם בו.

ובלשון קדשו: "מן מוז ויד דערווארעמען ביי די חנוכה לענטליך..." (אמרי חיים ליקוטים, חנוכה)

כנגד אש זו של נר החנוכה, יש אש זרה של כחות הסטרא-אחרא, אלו הם התרמודאים - האומה שסיעה להחריב את שני בתי המקדש, ועל ידי הדלקת נר החנוכה מכלים את כחם - עד שתכלה רגלם של התרמודאים מן השוק.

תרמודאים אלו היו מלקטים ענפים דקים וזרזים מהרוחות המתרוקנים בשעת השקיעה, ומבניינים אותם להתחמם בהם. ובאירו בספרים הקדושים, כי זהו חומה של כח הטומאה - ענפים וזרזים מן ההפקר, המסמלים חום מזוויג שנקנה בקלות ואינו מחזיק מעמד זמן רב.

אשה של הקדושה, לעמת זאת, הוא מחום נרות השמן שנקנים בכסף מלא, ואורו דולק זמן רב.

יודיה כסיו מוצלח

נער קטן יתום מאב היה בצלאל, בן יחיד לאמו האלמנה, שהתגוררה בבית עלוב מט לפול בפאתי העיר, וחייתה חיי עני ומחסור.

ביום חורפי אחד שבה אמו למעונם הדל ברגלים כושלות ובידים ריקות.

מעניה ניבט צער רב, ובצלאל הבין שהוא עתיד לעלות על משכבו כשכטנו מקרקות מרעב.

רגליו הוליכוהו כמאלהין אל מחוץ לבית. חש שהוא חייב לעשות מה למען פרנסת המשפחה.

כך בוסס הילד בשלוליות הבוציות שנקו ברחוב, ותר אחר אוצר שיוזמן לו משמים, כשהוא רועד מקור בבגדיו הדקיקים והבלויים, ומים חודרים לגרליו מבעד לקצות נעליו הפערורות לרוחה.

קשקוש אופנים נשמע מאחוריו והוא מיהר לסור הצידה, שלא להפגע מהסוסים, אך לרוע מזלו, לא הספיק להתרחק, ומי השלולית העכורים ניתזו עליו והרטיבוהו עד לשל עצמותיו.

זקנת שבר פרצה מפיו. לא די בעניה ומרודה של אמו האלמנה וברעבונה, כעת ישוב לבית הקפואו רטוב עד לשל עצמותיו, ורועד מקור.

הצעקה הגיעה לאוזני היושב בכרכרה שציווה לעצור.

היה זה נסים, אחד מעשרי העיר ששב מעיסקה מוצלחת, ודעתו זחה עליו.

"הי, ילד, עלה על הכרכרה! אקח אותך לביתך", קרא לעברו של בצלאל.

צלאל מיהר לטפס אל הכרכרה המפארת, מוחה את הדמעות מעיניו שהתעגלו למראה הריפוד הארגמני היקר המחפה את ספסלי הישיבה הרכים, ומנורת הכסף המשתלשלת מהגגון.

מעודו לא ראה כזאת. משמים זימנו אותו למחיצת עשיר מופלא, כמו זה שהופיע בחלומותיו הטובים ביותר, עת היה שוכב לישון על מזון הקש העלוב, ומנסה להשקית את בטנו ההומיה בדמינות-שווא על גבירי העיר הנקלה בדרכו ומעיק לו חפיות שטרות.

אין זאת אלא סימן משמים - הרהר לעצמו. עלי לעשות מעשה, ואם לא עכשיו אמיתי.

התאור היתום הנבון באומץ, כחכם בגרוננו, ובפנים סמוקות פתח את פיו ושטח בפני

בעל הכרכרה את העוני הנורא השורר בביתם.

"רק היום שבה אמי מהשוק ללא פרוטה לפרוטה, ולא היה בידה לתת לי מאומה לאכול. יצאתי החוצה לתור אחר מעט אוכל להשיב את נפשי, ובמקום לשוב עם דבר מאכל אני שב הביתה עם בגדים רטובים..." סיים ביבבה, ותלה עינים מתחננות במארחו. חיוך קטן הופיע בזווית פיו של בעל הכרכרה. "אני מבין את מצוקתך, לדון חביב, ואוכל לתת לך כמה זהובים", אמר.

עיניו של בצלאל התרחבו באשר ופניו זהרו בהתרגשות, כשהעשיר מיהר להוסיף: "אבל... זהובים אלו יכלו במהרה, ושוב תשוב לחיי העני והדלות.

לו לעצתי תשמע, תוכל להיות עשיר בעצמך!"

הנער המופתע בה במארחו בתימהון. האם חומד הוא לצון עמו? כיצד יוכל להפוך לעשיר?

המארח הרגיש במחשבות המתרוצצות במחו: "איני מתלוצץ כלל. יש לי הצעה עבורך, אם תעמוד בה תקבל ממני אלף זהובים!"

לא ידע הנער המסכן, כי איתרע מזלו לפגש אדם יחיד בעל מדות מושחתות שנהג לחמוד לצון על חשבון הזולת, והטה את אזנו כאפרכסת.

"ובכן, אני רוצה להמר עמך..." חשף נסים את העסקה, וגילה את תכונות נפשו המרושעות. "אם תעמוד לילה שלם, עד אור הבקר, בתוך מי הגנה הקפואים! אתן לך אלף זהובים!" "א... אבל מה תרוויח אתה מהעסקה?" נעץ בו הנער הממים עיניו בחוסר הבנה.

"ח... את הרווח תשאיר לי."

אתה מעוניין בעסקה או לא? אלף זהובים..." הגניב לעבר הילד מבט ערמומי.

בצלאל לא יכול היה לחשוב מדי הרבה. לא היה לו ספק שהוא לא יותר על אלף הזהובים שהזדמנו לו, ולו יצטרך לטפס אל הרקיע בעבורם.

"אני מסכים!" קרא בקול.

"אבל אני רוצה ממך התחייבות בכתב, תחתום על שטר שבו מתחייב אתה לתת לי אלף זהובים אם אצליח להישאר בתוך המים עד אור הבוקר!" הוסיף.

חיוך לעגני הופיע על פני איש העסקים.

בטוח היה שהילד לא יצליח להחזיק מעמד במים הקפואים במשך כל הלילה, וכלאחר-יד שלף גליון נייר ושרבט את חתימתו על השטר שבו התחייב הנער לעמוד במשך לילה שלם במי הגנה - מהשקיעה ועד הנץ החמה, ותמורת זאת יקבל אלף זהובים.

בשעת לילה מאוחרת שב בצלאל הביתה, מנופף בגליון נייר גדול.

"אני עומד להתעשר!" קרא בעליצות. האלמנה המסכנה כמעט שהתעלפה כאשר הביטה בשטר החתום.

"מה??? יצאת מדעתך? אתה עלול להצטנן ולחלות!!!"

איך עלה על דעתך שאתן לבני יחיד לעמד בתוך המים הקרים כל הלילה?"

בצלאל התעקש.

זו הזדמנות חייו לצאת ממעגל העני הנורא, והוא אינו עומד להחמיץ אותה.

תחנוניה ואזהרותיה של האם לא הועילו, והוא הודיע לה באופן חד משמעי שאת הלילה הקרוב הוא עומד לעשות במימי הגנה הקרים, ויהי מה.

יום המחר הגיע. תקווה הנואשת של האם האומללה שהשמש לא תשקע לעולם, לא התממשה, וגלגל החמה נטה מערבה.

על שפת הגנה חלף בצלאל לא נעליו הקרועות, פשט את גרבי המטולאים, והכניס את רגליו אל המים.

בר... בר...

קור אפך אותו, רעד עז חלף בגופו.

לרגע חשב לשאת את רגליו ולצאת מן המים הקרים, אך ברק מטבעות הזהב שראה בעיני רוחו הוביל את רגליו עמוק יותר אל תוך הגנה, עד שהמים הגיעו לצווארו.

כך ניצב לו בשיניים נוקשות כשכל גופו רועד, ממתין ללילה החשוך שיחלוף.

"אלף מטבעות זהב... אלף מטבעות זהב..." הסית את מחשבותיו מהקור הנורא אל העושר שיפל בחלקו בעוד שעות בודדות.

בבית הקטן שבפאתי העיר, התרוצצה האם האלמנה כארי בסוגר.

כיצד תוכל לעלות על יצועה כשבנה, בבת-עינה, טובל עד צווארו במים הקרים, וכל עצמותיו רועדות מקור מקפיא?

רגליה הוליכו אותה מחוץ לביתה, תשושה ועייפה גררה את רגליה בלילה הגשום, סחוף הרוחות, אל גדת הגנה.

אזיה!

כמעט שאחזה השבץ כשהבינה שהדמות של בנה האהוב העומד בתוככי המים הקפואים ופניו מכחילות מקור.

"בצלאל שלי! אבוי לראשי! הן אתה קופא מקור..."

אנא, צא מהמים!

אל תסכן את נפשך עבור ממונו של אותו עשיר גאה!

וכי יש לי מה לעשות בממון אם יארע לך משהו חלילה?..." נשאה את קולה בלילה.

"אמא", השיב הנער בקול רועד.

"אנא ממך, הניחי לי, לא אצא."

כבר עבר כמעט חצי מהלילה, בעוד שעות מעטות אהיה עשיר, ואשכח מהלילה הנורא הזה."

האם נאנחה מרה.

הכירה את עקשנותו של בנה, וידעה כי יעמוד בדיבורו. עד הנץ החמה לא יצא מהמים הקפואים.

היא חשה שאיננה מסוגלת להמשיך לראות את המחזה הנורא.

איך תשב בחיבוק ידים שעה שבנה היחיד קופא מקור?!

אבל מה בידה לעשות?

היא החלה ללקט ענפים וחרדים שהיו מפוזרים בסביבה, ערמה אותם על שפת הגנה קרוב ככל האפשר אל המים בו עמד בנה, והציתה בהם אש.

המדורה הקטנה לא הפשירה כמובן את קפאונם של מי הגנה, אך הקלה במעט את צערה של האם האומללה שלא יכלה לראות בקור האופף את בנה הקטן.

כך עמדו האם והבן במשך כל הלילה.

זה שקוע במים הקרים עד לצווארו, וזו - על-יד המדורה הקטנה לה הוסיפה ורדמה בשקנות, מחניקה את מדותיה ומשמיעה מלות עידוד שהיו מכונות כלפי עצמה יותר מלבנה שנראה היה חדור מטרה ונחוש בדעתו.

נסים אף הוא ביקר בכרכרתו המפוארת בגדת הגנה, והיה מופתע מאד ממראה הנער הצנוע הרועד מקור בתוככי המים.

מחו הפתלתל החל לחשב במהירות כיצד לחמוק מהתשלום העתק, ועיניו הקטנות והערמומיות לא החמיצו את מדורת הזרדים העלוכה שליחשה על שפת הגנה, להבותיה הקטנות נאבקות ברוח ובטיפות הגשם הצולפות.

הזמן חלף באיטיות נוראה.

כל דקה שחלפה נדמתה כנצח בעיניהם; מתי כבר יבא הסוף לסיט?

אבל כח הרצון העז שבו ניהן בצלאל הותיר אותו עמוק בתוך המים: אלף הזהובים יהיו ברישותו!

לקראת עלות-השחר הגיחה שוב הכרכרה, ותדהמת היושב בה גברה כאשר ראה שהנער אכן עומד בדיבורו.

פניו התכרכמו. בלא אומר ודברים הורה לרכב לסובב את הכרכרה ולשוב על עקבותיו, אל הבית המפואר והמוסק היטב.

בקור מצמית שכזה הוא אינו מסוגל לתכנן את מהלכיו.

כאשר האירי קרני החמה הראשונות את גדת הגנה, לא נשמעו לו איבריו של בצלאל.

במאמץ רב הצליח לגרור את גופו הקפוא לשפת הגנה, שם המתינה לו האם הבוכיה בבגדים חמים ויבשים, בנסינו לחמם את בנה הרועד.

אבל לבצלאל לא היה זמן להתחמם, אצה לו הדרך.

כחץ מקשת לבש את בגדיו ופתח בריצה לכיוון ביתו המפואר של העשיר, בידו השטר המבטיח.

"קיימתי את חלקי בהסכם, כעת הגיע תורך", התיצב לפניו טרוף נשימה.

במקום תשובה פער בעל הבית את פיו ופרץ בצחוק מתגלגל.

"לא תקבל ממני אף לא פרוטה אחת..."

אמך הדליקה מדורה על שפת הגנה, לא-כן? ובכן, הערמות עלי ולא קיימתי את חלקך; אילו לא היתה המדורה דולקת על גדת הגנה - לא היית מצליח להישאר במים יותר מחמש דקות..."

משכן, איני חייב לך מאומה!"

בצלאל בהה בו בתדהמה, ממאן להאמין למשמע אוזניו.

"מה??? מה זאת אומרת???"

נסים זעם:

"מה לא מובן?!"

אגורה שחוקה, וכעת צא מביתי! זמני יקר מלובזבוז על משובות נערים ריקניים!"

הטרקלין המפואר חג סביב בצלאל שכמעט קרס על רצפת השיש הממוקרת.

עצמותיו רעדו כבקדחת, והקור המצמית אפף שוב את גופו.

כלומר? לחנים עמד כל הלילה בתוככי הגנה???

סיכן את נפשו והקשה את ליבו כאבן לתחנוניו אמו האלמנה רק בשל רצונו של עשיר יחיד זה להתקלס בו...

לבעל הבית לא היתה סבלנות רבה.

"יום ארוך עוד לפני, והאל נא לשחרר אותנו מנוכחותך", רמז למשרתים שאחזו בו והוציאוהו מהבית.

על מדרגות הכניסה הרחבות פרץ הנער היתום בבכי סוער.

הדמעות הרטיבו את השטר המקומט שאחז בידיו. כעת הנייר אינו שוה אפילו לצור על פי צלוחיתו...

בעיניים אדומות מבכי שוטט ברחובות העיר מושלם ומבוזה, רועד מקור וללא פרוטה.

כיצד ישוב לביתו? איך ישא פניו לאמו? רגליו הוליכו אותו לבית רב העיר.

במצבה של פנים, שאל בשלומם והתעניין במצבה של אמו האלמנה. אולי ממנו תצאם הישועה.

הרב - הגאון רבנו חיים יוסף דוד אוזולא - החייד"א ז"ע, חרד לקראת היתום הממורר בבכי.

"מה ארע? ספר לי", חיד אליו בעיניו הטובות. בצלאל לא יכול היה לדבר. במקום תשובה הניח על השלחן את החוזה הרטוב.

"כל הלילה רעדתי מקור מקפיא בתוך המים, ואף אגורה אחת לא קיבלתי ממנו..." ייבב.

האזין רבנו החייד"א לסיפורו של היתום האמלל, ושמע את כל הפרטים.

"אל דאגה, אבי יתומים לא יעזוב, בטוחני שתקבל את כל הכסף עד הפרוטה האחרונה", חיוך את לבו.

"אתישוב בדבר ואראה מה אוכל לעשות עבורך".

יצא היתום מבית הרב ורוח אחרת עמו. מחה

את דמעותיו מעל פניו ושב לביתו, סמוך ונטוח בעזרת הבורא יתברך.

עם ערב התקבלה הזמנה בביתו של נסים. "הרב בקש שתבוא לביתו, ברצונו לשוחח עמך בעניין חשוב".

ונסים בא, נפוח מחשיבות עצמית.

ודאי צריך הרב את הסכמתו באחד מענייני הקהילה, או שמא רוצה הוא לבקש תרומה לצרכי צדקה.

"ברוך הבא!" קדמו רבנו החייד"א בכבוד גדול.

"שב נא, ר' נסים. האם אוכל לכבדך בכוס תה מהביל?"

"ביום קר שכזה לא אסרב להצעת הרב", נשף נסים על קצות אצבעותיו בנסינו להתחמם.

נטל החייד"א את הקומקום בידו, מלאו במים והניחו בסמוך לאח הבערת.

אחר התיישב על יד השלחן והחל לשוחח עם האורח על דא ועל הא.

כעבור כמה דקות קם הרב ממקומו: "אגש לבדך אם רתחו המים, ואשפות לך כוס תה".

אלא שהקומקום נותר קריר למגע.

"אני רואה שהמים טרם התחממו, נמתין כמה דקות נוספות", אמר לאורחו.

נסים הבליע חיוך.

לא ידע שירב המפרסם ששוטט בכל קצויו תבל, נותר בור ועם הארץ בנושא כה בסיסי - חימום מים. כנראה הרבנית היא השופתת את המים עבורו, ומימיו לא הרתיח מים.

"יסלח לי הרב, אבל המים האלו לא ירתחו לעולם", הרהיב עוז.

אך הרב המפרסם בפקחותו ובחריפותו לא הבין משום-מה. "מדוע? וכי המים הללו אינם טובים?" תהה.

נסים התנדב להסביר לרב 'קשה ההבנה': "טובים מאד המים, אלא שגם אם יעמדו כל היום כולו בסמוך לאח לא ירתחו..."

על מנת להרתח מים, יש להעמידם על גבי האח הבערת עצמה", סיים בפסקנות, ולא הבין מדוע התחמד מבטו של הרב לפתע.

"ישמעו אוזניך מה שפיד מדברי" הרעים עליו בקולו.

"אם המים אינם יכולים להתחמם כשהם במרחק קצר ביותר מהאח הבערת - כיצד יכול היה היתום המסכן שעמד במים הקפואים להתחמם מהמדורה העלוכה שהיתה על החוף???"

לא די באכזריותו של ההימור, שאתה עוד מתחמק מלשלם את ההתחייבות עליה חתמת???"

שלם לנער תיכף ומיד את אלף הזהובים, מפני שעד שחל תתן לו את הסכום במלואו - לא תוכל להכנס לבית הכנסת!..."

לעניינו, מלמד אותו הספור לקח מאלף: על מנת להתחמם - אין די לעמוד בסמוך לאש..."

יש להכניס את האש אל הגוף פנימה!

לא די להתייצב ליד נרות התנוכה הקדושים, ולקוות כי אישם - אש התורה, תהפוך לחלק מנפשנו רק בזכות סגוליותם של ימי החנכה.

אכן, בימים אלו אנו זוכים לסיוע מיוחד ממורומים, אך כדי לקבלו עלינו להכניס את האש לתוכנו.

עלינו להתחבר אל אש התורה; לעמוד ולהתייצב, להתעורר ולהתפלל להתקדמות רוחנית, וכך להחזיר את האש לקרבנו.

ומה יתן לנו את הכח לעמוד בנסיונות? כאותו יתום שהצליח להחזיק מעמד כל הלילה בתוך המים הקפואים רק בשל נוכחותה של אמו. אמנם המדורה העלוכה שהציתה לא חיממה את גופו כלל, אך חום פנימי עזף את נפשו בראותו את אמו הדואגת לו מרחוק, והיא שהשקיעה לו את הכח לעמוד בקור המצמית במשך כל הלילה.

נזכור אף אנו את הקדוש ברוך הוא העומד ומצפה לבניו, וכך נוכל להחזיק מעמד בליל הגלות הארך והקפוא...

לשמייעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

